

Пихняк Т.А., Винидиктова И.С., Кабаці Б.И. Финансово-налоговая и денежно-кредитная формы механизма государственной регуляции экономического роста: суть, цели, методы и инструменты

Определены сущность и цели финансово-налоговой и денежно-кредитной регуляции экономического роста. Охарактеризованы основные их методы и инструменты. Установлено, что на сегодня возможным является применение нескольких вариантов сочетания финансово-налоговой и денежно-кредитной форм государственной регуляции экономики. Комплексное использование инструментария отмеченных форм государственной регуляции экономики должно учитывать приоритетность решения текущих проблем социального, экономического и международного развития страны, быть взаимосогласованным и взаимодополняемым.

Ключевые слова: Экономический рост, государственная регуляция экономического роста, финансово налоговая и денежно-кредитная регуляция экономики, государственный бюджет, налоги, денежный рынок, денежная масса.

Pikhnyak T.A., Vinidiktova I.S., Kabaci B.I. Financially tax and money-and-credit forms of mechanism of government control of the economy growing: essence, aims, methods and instruments

Certainly essence and aims of the financially tax and money-and-credit adjusting of the economy growing. Their basic methods and instruments are described. It is set that for today possible is application of a few variants of combination of financially tax and money-and-credit forms of government control of economy. The complex use of tool of the noted forms of government control of economy must take into account priority of decision of current problems of social, economic and transnational development of country, be agreed and mutually additional.

Keywords: economy growing, government control of the economy growing, financially tax and money-and-credit adjusting of economy, the state budget, taxes, money-market, amount of money.

УДК 658.15:336.01

Доц. Г.О. Партин, канд. екон. наук;
студ. О.А. Бурба – НУ "Львівська політехніка"

**ФІНАНСОВІ РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВА
ТА МЕТОДИ ЇХ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ**

Досліджено основні чинники фінансових ризиків підприємства, особливості їхнього впливу на діяльність підприємства та внутрішні механізми їх нейтралізації. Встановлено, що у конкурентному ринковому середовищі підприємцям часто доводиться приймати нетрадиційні та сміливі рішення. Однак це підвищує рівень економічного і фінансового ризику. За таких умов підприємства мають своєчасно ідентифікувати і правильно оцінювати рівень ризику, ефективно управляти ним з метою обмеження його негативного впливу та мінімізації обсягів фінансових втрат.

Ключові слова: фінансовий ризик, чинники фінансових ризиків, методи регулювання фінансових ризиків

Постановка проблеми. Фінансова діяльність підприємства пов'язана з багатьма ризиками. Вплив цих ризиків став особливо відчутним із переходом до ринкової економіки. Серед усіх ризиків діяльності суб'єктів господарювання, фінансові ризики є основними, оскільки ставлять під загрозу подальшу успішну діяльність підприємства. Їхня дія зумовлює зниження фінансових результатів і фінансової стійкості підприємства. Фінансові ризики визначають як ймовірність виникнення фінансових втрат через неефективну

структуру капіталу, що спричиняє до розбалансованості грошових потоків підприємства.

Мета роботи полягає у дослідженні чинників фінансових ризиків, особливостей їхнього впливу на результати діяльності підприємства та методи нейтралізації їхньої дії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі немає однозначності в трактуванні сутності фінансових ризиків та їхнього місця у системі господарської діяльності підприємства. Одні фахівці розглядають фінансові ризики як окремих вид ризиків підприємства [1]. Інші економісти вважають, що ці ризики входять до складу інших ризиків – ринкового, інвестиційного [2]. Клапків М. відносить до групи фінансових ризиків практично всі майнові ризики, оскільки, на його думку, збитки, які виникають внаслідок прояву майнових ризиків, майже завжди мають фінансовий характер, тобто набувають грошового виміру. Коваленко Л.О. і Л.М. Ремньова, досліджуючи послідовність розроблення політики управління ризиками, виділили етапи формування політики управління фінансовими ризиками.

Водночас, в умовах фінансово-економічної кризи, потребує подальшого дослідження проблема вдосконалення системи управління фінансовими ризиками на підприємстві, зокрема управління ризиками, які впливають на фінансові результати його діяльності.

Виклад основного матеріалу. За своєю сутністю, ризик – це усвідомлена можливість небезпеки виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, майна, грошей через випадкові зміни умов економічної діяльності, несприятливі обставини [3, с. 498]. Від можливих втрат у ринковому середовищі ніхто не застрахований. Однак, це не означає, що з метою повного уникнення втрат потрібно проводити лише консервативну економічну політику. Важливо не просто боятися ризиків, а вчасно аналізувати причини небажаного розвитку подій, враховувати попередній негативний досвід, постійно коригувати систему оперативних господарських операцій з позиції максимізації результату. Причини виникнення фінансових ризиків різноманітні й можуть виникати спонтанно в процесі діяльності підприємства та поділяють на зовнішні та внутрішні. До основних зовнішніх причин формування фінансових ризиків можна віднести такі: слабка і нестабільна економіка країни; економічна криза; інфляція; неефективне державне регулювання банківської облікової ставки; підвищення рівня конкурентної боротьби; зниження цін на світовому ринку; політичні чинники тощо. Усі ці причини мають зовнішнє, щодо підприємства, походження і тому, їх підприємство контролювати не може. До внутрішніх причин формування фінансових ризиків можна віднести: підвищення витрат на підприємстві, незадовільну фінансову політику підприємства, неефективне управління витратами, доходами і фінансовими результатами.

Для формування ефективної системи управління фінансовими ризиками їх необхідно попередньо ідентифікувати. Ідентифікація фінансових ризиків полягає у виявленні всіх видів можливих ризиків, пов'язаних із кожною конкретною операцією. При цьому важливо у складі портфеля фінансових

ризиків виділити ризики, які залежать від самого підприємства, і зовнішні ризики, які визначаються макроекономічною ситуацією. Портфель фінансових ризиків підприємства, які можуть виникати за основними видами його діяльності, наведено у табл. 1.

Табл. 1. Розподіл портфеля фінансових ризиків підприємства за видами його господарської діяльності [9]

Види фінансових ризиків	Види діяльності та фінансові операції підприємства						
	виробнича діяльність	комерційна діяльність	Фінансова діяльність				
			інвестиційна діяльність	кредитна діяльність (надання комерційного кредиту)	валютні операції	податкові розрахунки	розрахункові операції
<i>Зовнішні ризики</i>							
Інфляційний	+	+	+	+	+	+	+
Депозитний			+		+		
Податковий		+			+	+	+
Відсотковий			+	+			
Валютний			+				
<i>Внутрішні ризики</i>							
Ризик зниження фінансової стійкості		+	+	+		+	
Ризик неплатоспроможності		+	+	+	+	+	+
Інвестиційний			+	+			
Кредитний				+			
Ризик упущеної вигоди	+	+	+	+	+	+	+

Примітки: * – Знаком "+" відзначено ті види ризику, які пов'язані зі здійсненям видів діяльності.

Необхідно зазначити, що зовнішні фінансові ризики можуть бути зумовлені загальноекономічними та ринковими чинниками. До загальноекономічних чинників треба віднести: загальний спад обсягів виробництва в країні, збільшення рівня інфляції, уповільнення платіжного обігу, недосконалість і нестабільність податкового законодавства, зменшення рівня реальних доходів і купівельної спроможності населення тощо. Серед ринкових чинників ризику можна виділити: зменшення обсягу внутрішнього ринку, падіння ринкового попиту, збільшення пропозиції товарів-субститутів, нестабільність фінансового і валютного ринків, недостатня ліквідність фондового ринку.

Внутрішні фінансові ризики підприємства залежать від впливу виробничо-комерційних, інвестиційних і фінансових чинників, основні з яких систематизовано у табл. 2.

Встановлення потенційних зон фінансових ризиків полягає порівняно можливих фінансових втрат із розрахунковою сумою прибутку, доходу, власного капіталу підприємства.

Табл. 2. Чинники, які зумовлюють виникнення внутрішніх фінансових ризиків підприємства

Група чинників	Чинники ризику
Виробничо-комерційні	<ul style="list-style-type: none"> ● низька ефективність використання основних виробничих засобів; ● невдало вибрана або недостатньо диверсифікована асортиментна структура продукції; ● висока частка постійних витрат; ● високий рівень матеріаломісткості й трудомісткості продукції; ● надмірний обсяг страхових і сезонних запасів; ● неефективна цінова політика; ● неефективні виробничий менеджмент і маркетингова політика.
Інвестиційні	<ul style="list-style-type: none"> ● збільшення термінів будівництва інвестиційних об'єктів; ● істотні перевитрати інвестиційних ресурсів; ● відхилення фактичних від запланованого обсяг прибутку за інвестиційними проектами; ● тривалий термін окупності інвестицій; ● невдало сформований фондовий портфель; ● неефективний інвестиційний менеджмент.
Фінансові	<ul style="list-style-type: none"> ● неефективна структура капіталу, надмірне залучення позикових коштів; ● висока середньозважена ціна капіталу; ● недостатність довготермінових джерел фінансування активів; ● низька обіговість обігових коштів; ● недостатня ліквідність активів; ● завищений обсяг дебіторської заборгованості; ● агресивна дивідендна політика; ● неефективний інвестиційний менеджмент загалом.

Залежно від величини можливих фінансових втрат, можна виділити чотири основні зони фінансового ризику:

- безризикова зона: ризик зовсім незначний, фінансових втрат практично немає, гарантується фінансовий результат в обсязі розрахункової суми прибутку; зона допустимого ризику: ризик середній, можливі фінансові втрати в обсязі розрахункової суми прибутку;
- зона критичного ризику: ризик високий, можливі фінансові втрати в обсязі розрахункової суми валового доходу;
- зона катастрофічного ризику: ризик дуже високий, можливі фінансові втрати в обсязі суми власного капіталу підприємства [9].

Виділення окремих зон фінансового ризику залежно від суми очікуваних втрат і чинників, які їх зумовлюють, має бути основою формування системи управління фінансовими ризиками підприємства. Оскільки підприємство практично не може впливати на зовнішні ризики, то основну увагу необхідно приділяти внутрішнім механізмам нейтралізації ризиків, до яких належать:

- диверсифікація, що є процесом розподілу інвестованих коштів між різними об'єктами вкладення капіталу, безпосередньо не пов'язаними між собою. Диверсифікацію здійснюють з метою зниження рівня ризику і втрат доходів.

Цей метод дає змогу уникнути частини фінансового ризику на основі розподілу капіталу між різноманітними видами діяльності (наприклад, придбання інвестором акцій п'яти різних акціонерних товариств замість акцій одного підприємства збільшує імовірність отримання ним середнього доходу в п'ять разів і, відповідно, у п'ять разів знижує рівень ризику). Диверсифікація передбачає отримання додаткової інформації про варіанти вибору й очікувані результати. Як наслідок, виникає можливість здійснити точніший вибір і зменшити ризик втрати фінансових результатів підприємства;

- лімітування – це встановлення ліміту, тобто граничних сум витрат, продажу, кредиту тощо. Лімітування застосовують для зниження фінансового ризику в кредитній та інвестиційній діяльності підприємства;
- самострахування є децентралізованою формою створення натуральних і грошових страхових фондів безпосередньо на підприємствах, особливо тих, чия діяльність піддається ризику. Основне завдання самострахування полягає в оперативному подоланні тимчасових труднощів у фінансово-комерційній діяльності [6];
- хеджування дає можливість зменшити ризик за допомогою укладення відповідної угоди. Найчастіше хеджування застосовують як засіб страхування вартості товарів або прибутку, а також валютних ризиків підприємства [5]. Хеджування є системою економічних відносин учасників фінансового ринку, що пов'язані зі зниженням кредитних та цінних ризиків, яке виникає внаслідок одночасності та протилежного спрямування торгових угод на ринку і терміновому ринку реального товару [10].

Окрім зазначених вище методів, для зменшення рівня фінансових ризиків підприємство може здійснити їхнє страхування у страхових організаціях. Страхування передбачає захист майнових інтересів суб'єктів господарювання і громадян у разі настання певних подій (страхових випадків) за рахунок грошових фондів, сформованих зі страхових внесків. Сутність страхування полягає в розподілі збитку між усіма учасниками господарської операції. Страхування виконує чотири основні функції: ризикову, попереджувальну, ощадну, контрольну. Зміст ризикової функції виражається у відшкодуванні ризику. У межах дії цієї функції відбувається перерозподіл грошової форми вартості між учасниками страхування через наслідки випадкових страхових подій. Ризикова функція страхування є головною, тому що страховий ризик безпосередньо пов'язаний з основним призначенням страхування – відшкодування матеріального збитку потерпілим [8]. З огляду на це, страхування можна розглядати як ефективний спосіб зниження фінансових ризиків підприємства.

Наявна група фінансових ризиків, які підприємства не страхують, але часто саме ці ризики є потенційними джерелами їхнього додаткового прибутку або витрат. Втрати внаслідок реалізації ризику, що не підлягає страхуванню, відшкодовуються тільки за рахунок власних коштів підприємства.

Висновок. Щоб вижити у конкурентному ринковому середовищі, підприємствам необхідно приймати нетрадиційні та сміливі рішення. Однак, це також підвищує рівень економічного і фінансового ризику. За таких умов підприємства мають своєчасно ідентифікувати і правильно оцінювати рівень ризику, ефективно управляти ним з метою обмеження його негативного впливу та мінімізації обсягів фінансових витрат.

Література

1. **Бланк И.А.** Финансовая стратегия предприятия / И.А. Бланк. – К. : Вид-во "Ольга", Ника-Центр, 2004. – 720 с.
2. **Горбач Л.М.** Страхова справа : навч. посібн. – 2-ге вид., [випр.] / Л.М. Горбач. – К. : Вид-во "Кондор", 2003. – 252 с.
3. **Загородній А.Г.** Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2005. – 498 с.
4. **Вітлінський В.В.** Концептуальні засади ризикології у фінансовій діяльності / В.В. Вітлінський // Фінанси України. – 2003. – № 3. – С. 4.
5. **Кім Ю.Г.** Фінансові ризики в системі фінансово-економічної безпеки підприємства / Ю.Г. Кім // Фінанси України. – 2005. – № 6. – С. 13.
6. **Камлик М.І.** Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : навч. посібн. – К. : Вид-во "Атака", 2005. – 432 с.
7. **Коваленко Л.О.** Фінансовий менеджмент : навч. посібн. – 2-ге вид., [перероб. і доп.] / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. – К. : Вид-во "Знання", 2005. – 485 с.
8. **Холт Р.Н.** Основы финансового менеджмента : пер. с англ. / Р.Н. Холт. – М. : Изд-во "Дело", 1995. – 236 с.
9. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.library.if.ua/book/52/3813.html>.
10. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.uk.wikipedia.org/>.

***Партын Г.О., Бурба О.А.* Финансовые риски предприятия и методы их нейтрализации**

Исследованы основные факторы финансовых рисков предприятия, особенности их влияния на деятельность предприятия и внутренние механизмы их нейтрализации. Установлено, что в конкурентной рыночной среде предпринимателям часто приходится принимать нетрадиционные и смелые решения. Однако это повышает уровень экономического и финансового риска. При таких условиях предприятия должны своевременно идентифицировать и правильно оценивать уровень риска, эффективно управлять им с целью ограничения его негативного влияния и минимизации объемов финансовых потерь.

Ключевые слова: финансовый риск, факторы финансовых рисков, методы регулирования финансовых рисков.

***Partyn G.O., Burba O.A.* Financial risks of the company and how they neutralize**

Investigates the key factors of enterprise financial risk, especially their impact on the enterprise's activities and internal mechanisms for their neutralization. It is set that in a competition market environment often it will be to accept untraditional and bold decisions businessmen. However much it promotes the level of economic and financial risk. At such terms an enterprise must in good time identify and correctly estimate a risk level, effectively to manage him with the purpose of limitation of him negative influence and minimization of volumes of financial losses.

Keywords: financial risk, financial risk factors, financial risk management practices.

УДК 330.658.012.32:621(477)

Асист. Н.Я. Петришин;

*доц. Л.С. Ноджак, канд. екон. наук; ст. викл. О.О. Пшик-Ковальська,
канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка"*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ВИБОРУ СТРАТЕГІЙ ДЛЯ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто наявні моделі стратегічного планування, їхні характеристики та критерії вибору стратегій. Досліджено особливості визначення критеріїв моделей стратегічного планування. Сформовано набір найбільш оптимальних критеріїв для